

deel: in nog sterker mate dan te voren werden de Europeanen een op zichzelf levende, nogal geïsoleerde groep, een kleine eigen wereld te midden van een grotere, en een wereld van bevoorrechten bovendien die deze voorrechten wensten te handhaven. Van de meesten hunner hadden gouverneurs-generaal die aan de wensen van Indonesische nationalistten tegemoet wilden komen, geen begrip te verwachten, laat staan waardering, en in die afwerende houding werden de Europeanen over het algemeen gestijfd door hun eigen kranten (33, van welke er 25 op Java verschenen)¹ die, telkens wanneer het nodig werd geacht, in hun hoofdredactionele commentaren, zij het met variaties, de wenselijkheid van de voortgezette Nederlandse suprematie onderstreepten. Van die dagbladen was er in de eerste decennia van deze eeuw slechts één: *De Locomotief*, in Semarang (Midden-Java) verschijnend, dat de ontvoogding van de inheemse samenleving bepleitte; dit was ook het enige blad dat regelmatig bijlagen deed uitkomen in het Javaans, Chinees en Arabisch. Toen het in 1915 partij trok voor een door de justitie vervolgd Indonesische journalist, kreeg het er van langs van het in Batavia verschijnend *Nieuws van de Dag voor Nederlands-Indië*, hetwelk bij die gelegenheid de inheemse bevolking aanduidde als 'een kudde lakse, domme, onontwikkelde mensen wier denkvermogen, zo niet geheel afwezig, dan toch van allerprimitiefste aard is. Naar onze mening', zo heette het verder, 'is de

¹ Die kranten werden van 1918 af door een en hetzelfde persbureau bediend: het Algemeen Nieuws- en Telegraaf-Agentschap, oftewel Aneta. Aneta was de schepping van een Indo-Europeaan met een Italiaanse vader, D. W. Berretty. De monopoliepositie welke hij opbouwde, alsmede geslaagde effectenspeculaties stelden hem in staat een groot fortuin te vergaren. Hij liet bij Bandoeng eerst een kleine bungalow bouwen, later een villa, *Isola* geheten, 'die uitgroeide', aldus de journalist W. Ch. J. Bastiaans, 'tot een paleis, zoals de tuin uitgroeide tot een uitgestrekt park met vijvers, fonteinen, gondels uit Venetië en witte en zwarte zwanen. Er waren terrassen en op de autoboxen gerichte zoeklichten, waarmee Berretty door een druk op de knop in zijn werkappartementen... de auto aangaf die moest voorrijden. Het liefst reed hij in zijn rode Rolls Royce. Er was een interieur van enkel Carrara-marmer en Venetiaans glas, met meubelen uit Frankrijk en Oostenrijk, kostbare en zeldzame Perzische tapijten, een glazen galerij waar doorheen een kabbelend beekje stroomde... Er was een bar met een filmzaal uit Amerika' (W. Ch. J. Bastiaans: *Figuren uit de Indische journalistiek* (1975), p. 48)

Berretty kwam in '34 bij een vliegcramp om het leven. Nadien werd zijn villa *Isola* de door ons in hoofdstuk I genoemde dépendance van een Bandoengs hotel. Aneta werd eigendom van een combinatie van grote Nederlands-Indische bedrijven; het kreeg een directeur die onafhankelijk van de raad van commissarissen zijn beleid kon bepalen. De benoeming van die directeur moest door het gouvernement worden goedgekeurd.